

SYLABUS

DOTYCZY CYKLU KSZTAŁCENIA 2023- 2026 (skrajne daty)
Rok akademicki 2023/2024

1. PODSTAWOWE INFORMACJE O PRZEDMIOCIE

Nazwa przedmiotu	Kultura mniejszości narodowych i etnicznych. Przedmiot do wyboru 1
Kod przedmiotu	IC ₄ /48/A
Nazwa jednostki prowadzącej kierunek	Kolegium Nauk Humanistycznych
Nazwa jednostki realizującej przedmiot	Instytut Polonistyki i Dziennikarstwa
Kierunek studiów	Dziennikarstwo i komunikacja społeczna
Poziom studiów	studia pierwszego stopnia
Profil	ogólnoakademicki
Forma studiów	stacjonarne
Rok i semestr studiów	pierwszy rok, pierwszy semestr
Rodzaj przedmiotu	kierunkowy/ przedmiot do wyboru
Język wykładowy	polski
Koordynator	dr hab. Jolanta Kowal, prof. UR (członkini Zespołu Programowego kierunku studiów DiKS)
Imię i nazwisko osoby prowadzącej	prof. dr hab. Marek Nalepa (autor programu)

1.1. Formy zajęć dydaktycznych, wymiar godzin i punktów ECTS

Semestr (nr)	Wykł.	Ćw.	Konw.	Lab.	Sem.	ZP	Prakt.	Inne (ja- kie?)	liczba pkt. ECTS
1			15						1

1.2. Sposób realizacji zajęć

x zajęcia w formie tradycyjnej

x zajęcia realizowane z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość (zajęcia prowadzone są w formie zdalnej, jeśli wynika to z aktualnie obowiązujących przepisów).

1.3. Forma zaliczenia przedmiotu(z toku)

zaliczenie z oceną

2. WYMAGANIA WSTĘPNE

Ogólna orientacja w topografii województwa podkarpackiego, zmianach w zakresie podziału administracyjno-terytorialnego kraju po roku 1945; uwarunkowaniach etniczno-kulturowych miejsca stałego zamieszkania Studenta oraz okolic, migracjach mieszkańców Podkarpacia na przestrzeni wieków.

3. CELE, EFEKTY UCZENIA SIĘ, TREŚCI PROGRAMOWE I STOSOWANE METODY DYDAKTYCZNE

3.1. Cele przedmiotu

C ₁	Zapoznanie z kulturą i tradycjami mniejszości narodowych i etnicznych zamieszkujących w przeszłości i obecnie tereny Podkarpacia.
C ₂	Kształtowanie umiejętności rozpoznawania cech dystynktywnych kultur mniejszościowych: polskich, karpatorusińskich, żydowskiej, romskiej, niemieckiej.
C ₃	Wyrabianie dyspozycji i cech osobowościowych charakterystycznych dla tzw. „człowieka pogranicza”, uwalniającego się od dogmatów wiążących w ustalonych granicach, tworzącego alternatywy, preferującego odmienne od własnych formy komunikacji, budującego pomosty w celu wymiany różnych wartości, traktującego inność nie jako zagrożenie, ale inspirację pomocną w rozumieniu siebie, innych i świata.

3.2. Efekty uczenia się dla przedmiotu

EK (efekt uczenia się)	Treść efektu uczenia się zdefiniowanego dla przedmiotu	Odniesienie do efektów kierunkowych
EK_01	Student/ka ma uporządkowaną wiedzę na temat najważniejszych elementów kultury materialnej i duchowej Karpatorusińców, Żydów i mniejszości etnicznych polskich (język, architektura, ubiór, wierzenia, obrzędy). Student/ka rozpoznaje etniczną genezę przedmiotów kultury typu: zagroda, świątynia, zabudowa wsi, ubiór, kultura rolna, muzyka, onomastyka etc. Student/ka analizuje materiał archiwalny poświęcony mniejszościom zamieszkującym jego/jej rodzinną miejscowość lub okolice oraz formułuje hipotezy na temat etnicznych implikacji rodzinnych; prezentuje wyniki badań w tym zakresie.	K_Wo3
EK_02	Student/ka potrafi samodzielnie i twórczo poszukiwać informacji dotyczących mniejszości narodowych i etnicznych.	K_Uo8
EK_03	Student/ka stosuje nabytą wiedzę do rozwiązywania problemów poznawczych, m.in. w działalności społecznej i kulturalnej.	K_Ko3

3.3. Treści programowe

A. Problematyka wykładu

Treści merytoryczne
nie dotyczy

B. Problematyka ćwiczeń konwersatoryjnych

Treści merytoryczne
1. Początki polskiej etnografii. Słowianofilstwo, panslawizm, ludowość romantyczna. Współczesne rozumienie pojęć: mniejszość narodowa, grupa etniczna. Problem kresowości i pogranicza w badaniach etnograficznych i literaturoznawczych.
2. Uwarunkowania terytorialno-administracyjne i ich wpływ na zróżnicowanie etniczno-kulturowe Podkarpacia na przestrzeni wieków.
3. Najważniejsze grupy etniczne i narodowościowe zamieszkujące tereny Rzeszowszczyzny niegdyś i obecnie: Łemkowie, Bojkowie, Dolinianie, Żydzi, Lasowiaci, Rzeszowiaci, Romowie, Zamieszkańcy.
4. Polityka PRL wobec ludności mniejszości narodowych i etnicznych.
5. Zabytki i przedmioty kultury mniejszości etnicznych oraz ich ochrona w województwie podkarpackim.

3.4. Metody dydaktyczne

Analiza tekstów z dyskusją, metoda projektów, praca w grupach.

4. METODY I KRYTERIA OCENY

4.1. Sposoby weryfikacji efektów uczenia się

Symbol efektu	Metody oceny efektów uczenia się	Forma zajęć dydaktycznych
EK_01	obserwacja w trakcie zajęć, praca pisemna	konwersatorium, praca własna Studenta/ki
EK_02		
EK_03		

4.2. Warunki zaliczenia przedmiotu (kryteria oceniania)

Ocena formująca: Obserwacja w trakcie zajęć (30 % oceny ostatecznej).   Ocena podsumowująca: Pisemne bądź w formie prezentacji multimedialnej sprawozdanie nt. śladów obecności mniejszości narodowych i grup etnicznych w miejscowości i okolicach zamieszkania Studenta/ki (70 % z oceny ostatecznej).

5. CAŁKOWITY NAKŁAD PRACY STUDENTA POTRZEBNY DO OSIĄGNIĘCIA ZAŁOŻONYCH EFEKTÓW W GODZINACH ORAZ PUNKTACH ECTS

Forma aktywności	Średnia liczba godzin na zrealizowanie aktywności
Godziny kontaktowe wynikające z harmonogramu studiów	15
Inne z udziałem nauczyciela akademickiego (udział w konsultacjach)	2
Godziny niekontaktowe – praca własna studenta – napisanie pracy zaliczeniowej	8
SUMA GODZIN	25
SUMARYCZNA LICZBA PUNKTÓW ECTS	1

6. PRAKTYKI ZAWODOWE W RAMACH PRZEDMIOTU

Wymiar godzinowy	nie dotyczy
Zasady i formy odbywania praktyk	

7. LITERATURA

Literatura podstawowa

Z listy wybierane są pozycje bibliograficzne (w porozumieniu z prowadzącym przedmiot na zajęciach organizacyjnych).

Karczmarszewski A., *Grupy i regiony etnograficzne Małopolski południowo-wschodniej*, „Rzeszowska Teka Konserwatorska”, t. 1, Rzeszów 1999.

Karczmarszewski A., *Świat Bojków. Etnograficzna podróż po Bojkowszczyźnie*, Rzeszów 2014.

Karczmarszewski A., *Świat Łemków. Etnograficzna podróż po Łemkowszczyźnie*, Rzeszów 2014.

Nalepa M., *Mieszkańcy Podkarpacia o mniejszościach narodowych i etnicznych*, [w:] *Dyskursy pogranicza. Wektory literatury*, pod red. J. Pasterskiej i Z. Ożoga, Rzeszów 2019, s. 383–419.

Olszański H., *Zamieszkańcy. Studium etnograficzne*, Sanok 2007.

Olszański T.A., *Kim byli Dolinianie? „Połoniny”* 1986, s. 35–42.

Potocki A., *Żydzi w Podkarpackiem*, Rzeszów 2004.

Reinfuss R., *Śladami Łemków*, Warszawa 1990.

Ruszel K., *Lasowiaczy*, Rzeszów 1994.

Literatura uzupełniająca

Dla Studentów szczególnie zainteresowanych problematyką zajęć do wykorzystania np. w przyszłej pracy zawodowej.

„Płaj” 1993, nr 5 (Żydzi w Karpatach).

„Płaj” 1993, nr 6 (Bojkowszczyzna).

Bańkosz R., *Cerkwie Szlaku Ikon*, Krosno 2007.

Bieszczady w Polsce Ludowej 1944–1989, pod. red. J. Izdebskiego, K. Kaczmarskiego,

M. Krzysztofińskiego, Rzeszów 2009.

Brykowski, R., *Drewniana architektura cerkiewna na koronnych ziemiach Rzeczypospolitej*, Warszawa 1995.

Buber M., *Opowieści chasydów*, tłum. P. Hertz, Poznań–Warszawa 2005.

Burszta W. J., *Antropologia kultury*, Poznań 1998.

Ficowski J., *Cyganie w Polsce*, Warszawa 1989.

Gajur J. *Od Magury po Ostawę. Podróż sentymentalna po Łemkowszczyźnie*, Krosno 2007.

Goszyła M., Proksa M., *Kirkuty Podkarpacia*, Przemyśl 2001.

Grzesik W., Traczyn T., *Cerkwie łemkowskie. Od Komańczy do Bartnego*, Warszawa 1993.

Hertz A., *Żydzi w kulturze polskiej*, Warszawa 2003.

Jelonek T., *Chasydzi. Radośni mistycy żydowscy*, Kraków 2007.

Kolberg O., *Dzieła wszystkie*, t. 51: *Sanockie – Krośnieńskie*, cz. 3, Wrocław–Poznań 1973.

Kolbuszewski J., *Kresy*, Wrocław 2006.

Kosiek T., *Polacy i Żydzi Bieszczadów i Pogórza Przemyskiego w narracjach biograficznych osób wysiedlonych w Akcji „Wisła”*. Raport z badań, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Etnograficzne” 2016, t. 44, z. 1, s. 39–50.

Kotula F., *Folklor słowny osobliwy Lasowiaków, Rzeszowiaków i Podgórczan*, Lublin 1969.

Kotula F., *Po Rzeszowskim Podgórzu błędząc*, Kraków 1974.

Krochmal J., *Krzyż i menora. Żydzi i chrześcijanie w Przemyślu w latach 1559-1772*, Przemyśl 1996.

Kryciński S., *Cerkwie w Bieszczadach*, Warszawa 1991.

Kultura pogranicza – pogranicze kultur, pod red. A. Bobryka, Siedlce – Pułtusk 2005.

Łemkowie w historii i kulturze Karpat, pod red. J. Czajkowskiego, t. 1–2, Rzeszów 1992–1995.

Micha E., *Łemkowie. Grupa etniczna czy naród?*, Kraków 1995.

Misiło E., *Akcja „Wisła”*, Warszawa 1993.

Moklak J., *Łemkowszczyzna w Drugiej Rzeczypospolitej. Zagadnienia polityczne i wyznaniowe*, Kraków 1997.

Motyka G., *Tak było w Bieszczadach. Walki polsko-ukraińskie 1943–1948*, Warszawa 1999.

Nalepa J., *Łemkowie, Wołosi i Biali Chorwaci. Uwagi dotyczące kwestii genezy osadnictwa ruskiego na polskim Podkarpaciu*, „Acta Archaeologica Carpathica” 1997/ 1998, t. 34, s. 135–177.

Nalepa M., *Podkarpacie literackie. Preliminaria*, [w:] *Varia: od romantyzmu ku współczesności*, pod red. A. Janickiej, K. Maciąga, J. Pasternskiego, Rzeszów 2020, s. 21–57.

Nikitorowicz J., *Pogranicze, tożsamość, edukacja międzykulturowa*, Białystok 1995.

Nowak J., *Zaginiony świat? Nazywają ich Łemkami*, Kraków 2000.

Pieradzka K., *Na szlakach Łemkowszczyzny*, Krosno 2009.

Potocki A., *Legendy łemkowskiego Beskidu*, Rzeszów 2007.

Potocki A., *Śladami chasydzkich cadyków w Podkarpackiem*, Rzeszów 2008.

Potocki A., *Żydzi w Podkarpackiem*, Rzeszów 2004.

Reinfuss R., *Łemkowie jako grupa etnograficzna*, Sanok 1998.

Ruszel K., *Lasowiacy*, Rzeszów 1994.

Skowroński M., Skowrońska-Wydrzyńska A., *Bojkowie – górale Połonin*, Sanok 2007.

Tur J., *Architektura cerkiewna, Łemkowie – kultura, sztuka, język*, Warszawa 1987.

Uliasz S., *Literatura Kresów – kresy literatury*, Rzeszów 1994.

Zamojski R.H., *Tu powstał chasydyzm*, [w:] tegoż, *Polacy i Żydzi – osiem wieków wspólnej historii*, Warszawa 2006.

Akceptacja kierownika jednostki lub osoby upoważnionej